

фінансового контролю в Україні в цілому та у небанківських фінансових установ зокрема (враховуючи специфіку їх діяльності). Крім того, необхідно забезпечити виконання такого законодавства, перш за все з боку державних уповноважених органів.

Висновки. Отже, на сьогодні існують проблеми у здійсненні фінансового контролю за діяльністю кредитних спілок, насамперед це недосконале законодавство й неефективна система проведення контролю. Для розв'язання даних проблем необхідно внести відповідні корективи в законодавство та посилити контроль за дотриманням законів у сфері діяльності кредитних спілок, що дозволить покращити регулювання ефективного державного фінансового контролю.

Список літератури

1. Кредитні спілки в умовах геоекономічних трансформацій: проблеми державного регулювання [Електронний ресурс] / Леся Ільченко-Сюйва – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dums/2009_3/09ilvugt.pdf.
2. Річні звіти НБУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
3. А. Хомутенко Стан та перспективи розвитку фінансового контролю у небанківських фінансово-кредитних установах України – кредитних спілках // Економіст. – 2009. – №2. – С. 49–51.

Одержано 14.05.10

УДК 336.741:236.2 (477)

К. В. Самсонова, студ. гр. ФК-08-1, С.А. Фрунза, ас.

Кіровоградський національний технічний університет

Особливості та проблеми формування валютної системи України

У статті розкрито основні причини і наслідки валютної нестабільності в Україні і висвітлено проблему формування сучасної валютної системи України в умовах виходу з фінансової кризи. Внесені пропозиції щодо підвищення ефективності механізму валютного регулювання в Україні методом розробки запобіжних дій для уникнення валютних і фінансових криз та захисту інтересів національної економіки.

валютна система, валютне регулювання, валютний курс, фінансова криза, реорганізація валютної системи

Постановка проблеми та її актуальність. Валютний курс є вагомим інструментом державної політики, ефективне регулювання якого має забезпечувати створення сприятливих умов для нарощування виробництва та зростання чистого експорту – визначального фактору економічного розвитку країни [8, С.12].

Після набуття Україною незалежності помітно підвищився інтерес вітчизняних підприємств до операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що обумовлено рядом обставин. По-перше, розпад Радянського Союзу і розрив традиційних економічних зв'язків надалі призвели до розуміння необхідності їхнього відновлення в умовах установа ринкових відносин за різкого зниження обсягів виробництва й погіршення фінансового стану підприємств. По-друге, українські підприємства мають свободу у виборі власної стратегії здійснення зовнішньоекономічної діяльності, що підвищило їхню ділову активність у даній сфері. По-третє, у цей час відбувається інтеграція та інтернаціоналізація господарської

діяльності України на міжнародній арені. Цими факторами обумовлена необхідність визначення державної політики у сфері валютного регулювання й контролю [7, С. 215].

Діюча державна система валютного регулювання й контролю в Україні має безліч недоліків, головними з яких є: прогалини в законодавстві й відсутність єдиної організаційної структури, заснованої на одночасній взаємодії й координації спільних заходів щодо забезпечення валютного регулювання. Така система формувалася й продовжує формуватися у складних, суперечливих соціально-економічних умовах і потребує модернізації та ефективного раціонального управління для досягнення стабілізації валютного ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ефективності валютної системи України досліджені у працях Шевчука В., Береславської О., Гальчинського А., Дзюблюка О., Лисицького В., Нікіфорова П., Савлука М., Стельмаха В., Туган-Барановського М. [5; С.23].

В економічній науці проблеми валютної системи достатньою мірою досліджені, однак в сучасних умовах ринкової трансформації економіки України існує потреба подальшого дослідження процесу застосування монетарних інструментів для недопущення прискорення зростання цін, впливу застосування заходів валютної політики на різні сектори економіки.

Мета: визначити особливості та проблеми формування валютної системи України, а також здійснити аналіз для обґрунтування шляхів її удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Сучасною рисою економіки України є нестабільність її національної валюти і зростання темпів інфляції. Саме за таких умов, зазвичай, перевага надається тій іноземній валюті, яка є резервною у світі, або до якої зберігається висока довіра. Для України і багатьох держав СНД – це американський долар. Попри те, що долар в Україні не став офіційним платіжним засобом, більшість великих угод – купівля нерухомості, коштовних автомобілів тощо – здійснюється за посередництва долара [7, С. 23]. Результатом обігу двох валют в Україні стало формування бімонетарної системи, що містить у собі негативні наслідки. По-перше, в умовах часткової доларизації економіки Національний банк втрачає монетарні важелі управління, а також можливість повноцінно реалізувати грошово-кредитну політику. Це означає, що до показника пропозиції грошей включається нова складова – обсяг іноземної валюти в обігу, яким не може управляти центральний банк. По-друге, знижується ефективність фіскальної політики. По-третє, відмова від національної валюти на користь іноземної з причин високої інфляції загострює процес знецінення грошей. Є ще один момент – це втрата Україною прибутку у вигляді сеньйоражу, оскільки його отримує країна – донор валюти, тобто США. У результаті бімонетарна система ще більше розхитує економічні процеси [2, С. 18].

Формування валютних курсів та їх регулювання відбувається під дією не тільки економічних, а й політичних чинників як міжнародного, так і внутрішнього характеру. У країнах з незрілими ринковими відносинами, до числа яких відноситься й Україна, зовнішні та внутрішні чинники спричинили виникнення девальваційного шоку національних валют [4; С.71].

Сучасна фінансова криза внесла свої корективи у роботу національного валютного ринку. Починаючи з вересня 2008 року, ситуація на валютному ринку загострилася і зумовила необхідність застосування жорсткішого регулювання валютного ринку. Причиною загострення ситуації було зниження надходження виручки від експорту продукції через падіння світових цін на традиційні товари експорту. Внаслідок цих змін, що супроводжувалися стрімким підвищенням попиту на іноземну валюту, посиленням девальваційних очікувань у суспільстві, відбулося знецінення гривні, девальваційний тренд якої та загальною невизначеністю посилювався через відсутність економічних передумов для ревальваційної динаміки обмінного курсу національної валюти. Так, за вересень 2008 р. девальвація офіційного курсу становила 0,32 % , жовтень – 18,5, листопад – 17,04, грудень – 14,21 % порівняно з попереднім місяцем, а в цілому за рік – 52,48 % [8, С.16].

Одним суттєвим обмеженням стало рішення НБУ про позбавлення резидентів можливості виводити за кордон валюту, куплену на міжбанківському ринку за

індивідуальною ліцензією або залучену у вигляді кредиту. При цьому до кінця 2009 року банки були позбавлені права здійснювати оптові та форвардні операції. Вони отримали право купувати іноземну валюту для погашення зовнішніх кредитів тільки в тому обсязі, в якому продавали залучену від кредитора валюту на міжбанківському ринку [9].

Були встановлені жорсткі обмеження на курс продажу долара США населенню на готівковому ринку, посилені вимоги до заявок уповноважених банків на купівлю іноземної валюти [1; С.203].

З метою забезпечення мінімізації впливу іноземної валюти з країни Національним банком запроваджено обмеження щодо купівлі та обміну іноземної валюти, необхідної для проведення розрахунків з нерезидентами за імпортом продукції (робіт, послуг, прав інтелектуальної власності), яка має здійснюватися лише за умов фактичного надходження товару на територію України. Для того, щоб обмежити спрямування отриманих для рефінансування коштів банківськими установами на проведення спекулятивних операцій на валютному ринку, Національний банк посилив вимоги до рефінансування банків. Зокрема, запроваджено здійснення підтримки ліквідності НБУ лише на підставі детального аналізу заявки кожного окремого банку з урахуванням стану його ліквідності, зменшення депозитів, кредитної активності та участі на міжбанківському кредитному ринку [9]. Для посилення контролю за валютними операціями запроваджено подання уповноваженими банками інформації стосовно розподілу фактично купленої в НБУ іноземної валюти з метою виконання заяв та доручень клієнтів і за операціями самого банку [3; С.52].

Українська гривня – це внутрішня валюта, яка не користується попитом за межами країни. Тому для стабілізації курсових коливань Національний банк України у 2009 році досить ефективно використовував певні обмеження на здійснення валютних операцій суб'єктами ринку, зокрема, комерційними банками.

З метою забезпечення зниження ризиків банків за кредитними операціями НБУ посилив вимоги до порядку формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями, що обумовлено значним рівнем кредитного ризику в умовах знецінення національної валюти та посилення боргового навантаження на позичальників у іноземній валюті, які не мають постійних джерел надходження валютної виручки. Крім того, запроваджено вимогу обов'язкового моніторингу кредитів щодо їх цільового використання відповідно до умов кредитного договору. Це дозволило НБУ скасувати ряд обмежень за операціями на валютному ринку [6; С.17].

Підґрунтям валютної дестабілізації в Україні є системні суперечності:

- надмірна частка споживання та недостатні обсяги нагромадження за умов нерозвиненості внутрішнього ринку, що призвело до необхідності покриття надлишку внутрішнього попиту за рахунок випереджаючого зростання імпорту, а відтак – погіршення сальдо зовнішньої торгівлі та ризиків валютної дестабілізації. За 2003-2007 рр. номінальні доходи населення зросли в 4,2 рази, реальні - в 2,1 рази, а реальний ВВП - лише в 1,4 рази;

- інституційна нерозвиненість фінансової системи та вузькість механізмів рефінансування банківської системи, що обумовило надмірну вартість фінансових ресурсів всередині країни та, за стрімкого зростання попиту на кредитні ресурси, обумовило активний вихід комерційних банків на зовнішні ринки запозичень. Важелі НБУ, спрямовані на регулювання грошової пропозиції, виявилися неієднаними в умовах відкритості фінансових ринків, а антиінфляційні заходи монетарного характеру лише посилили потребу в зовнішніх запозиченнях;

- несприятливі умови для довгострокового інвестування, що обумовило переважаючу інвестиційну привабливість секторів з високою ліквідністю та швидким обігом коштів. У 2007 р. при прискоренні інвестиційних процесів інвестиції в промисловість збільшилися на 27%, в той час як в роздрібну торгівлю — на 48%, фінансову діяльність – на 60% [9, С.19].

Нині є принаймні три джерела, які стимулюють зростання інфляції: купівля валюти на міжбанківському ринку, м'яка бюджетна політика, м'яка грошово-кредитна політика. Тому

забезпечення поточної стабільності валютної політики залежить від ефективного вирішення двох суперечливих завдань – забезпечення на належному рівні банківської ліквідності та підтримання курсу гривні. Таким чином, на відміну від розвинених країн, де першочерговим завданням визнано максимально можливе забезпечення банків фінансовими ресурсами, в Україні рівноважливим завданням стало втримання курсової стабільності, що дещо обмежує можливості Національного банку України у врегулюванні ситуації. Адже одночасне проведення масштабних валютних інтервенцій і операцій з рефінансування може істотно виснажити міжнародні резерви Національного банку України та стимулювати грошову пропозицію.

Важливим кроком на шляху вдосконалення процесу валютного регулювання є підвищення гнучкості обмінного курсу, що передбачає посилення ринкових засад у процесі його формування та сприятиме запровадженню стратегії зниження темпів інфляції у сучасних умовах розвитку економіки України. Враховуючи світовий досвід, теоретичні та практичні переваги й недоліки валютного регулювання для України однією з фундаментальних запобіжних дій проти можливих валютних та фінансових криз є дотримання чіткого порядку: спочатку перехід до більшої гнучкості обмінного курсу, а згодом – поступова лібералізація контролю за рухом капіталу.

Отже, НБУ має чітко і послідовно стабілізувати ситуацію у валютній сфері, проте ризики девальвації слід долати переважно за допомогою інших, не пов'язаних з інтервенціями засобів – зокрема, шляхом підвищення жорсткості регулювання валютного ринку, концентрації зусиль на поліпшенні стану платіжного балансу. Важливим завданням стає розробка середньострокової стратегії валютної політики із чітким визначенням курсових орієнтирів, стримування темпів інфляції, окреслення комплексу методів та інструментів забезпечення валютної стабільності, а також превентивні заходи для недопущення курсових стрибків у майбутньому [10, С.53].

До основних заходів реорганізації валютної системи можна віднести такі:

- перехід до нових способів регулювання Національним банком України валютного курсу, основними ознаками якого має стати створення незалежних інституційно-організаційних умов для розвитку ринкових засад курсоутворення; раціональнішого використання валютних коштів, посилення мотивації суб'єктів валютних відносин до підтримання збалансованих валютних позицій і страхування валютних ризиків;
- вдосконалення політики валютних інтервенцій у напрямі підвищення її узгодженості з відсотковою політикою;
- активне використання гнучкого валютного курсу за призначенням для підтримки конкурентоспроможності товаровиробників;
- перехід у валютному регулюванні до фактичного курсу гривні до складу «кошика валют». До складу кошика могли б увійти долар США, євро, фунт Великобританії, швейцарський франк, юань тощо.

Ці інструменти спроможні модернізувати валютну систему України. Необхідно не лише посилити роль Національного банку у валютній політиці, але й узгоджувати з нею економічну політику держави.

Висновок. Отже, на сьогоднішній день Україна має чимало проблемних питань у сфері валютних відносин, що пов'язані із глобалізацією та світовою фінансовою кризою. Тому зараз як ніколи необхідно звернути увагу на швидке та ефективне вирішення проблем валютної системи, її стабілізацію. Саме здійснення вище перерахованих заходів допоможе нормалізувати валютний курс, зміцнити позиції банківської системи як всередині держави, так і на міжнародному рівні [2, С.19]. Ефективна реалізація валютної політики в умовах глобалізації економічних процесів полягає у здійсненні валютного регулювання відповідно до стану економічного розвитку країни, що забезпечить мінімізацію негативного впливу внутрішніх та зовнішніх шоків і сприятиме її сталому економічному розвитку.

Список літератури

1. Белінська Я. В. Проблеми валютно - курсової стабільності в Україні // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - N 8. - С. 201 - 207.
2. Бреславська О. Актуальні проблеми курсової політики України // Вісник Національного банку України. - 2010. - №2. - С. 16-20.
3. Бурлачков В. Теоретичні основи грошово – кредитної політики та світова фінансова криза // Економіка України.- 2009.- №2.- С. 49-59.
4. Головнін М. Вплив фінансової глобалізації на грошово-кредитну політику: теоретичні аспекти і реакція на фінансові кризи. // Економіка України. – 2009. – № 2. – С. 67-78.
5. Дзюблюк О. Грошово-кредитна політика в період кризових явищ на світових фінансових ринках // Вісник НБУ,- 2009.-№5.-С.20-32.
6. Коптюк О. Ризики сучасної грошової системи та перспективи її розвитку // Вісник Національного банку України. - 2008. - №9. - С.16 -19.
7. Любунь О.С., Любунь В.С., Іванець І.В. Національний банк України: основні функції, грошово-кредитна політика, регулювання банківської діяльності: Навч. посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 351с.
8. Ніздельська І. Валютна політика: основні етапи та особливості її реалізації в Україні // Банківська справа. – 2009. – №4. – С. 12–18.
9. Основні засади грошово-кредитної політики на 2010 рік. - [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.ufin.com.ua/analit_mat/gkr/114.htm
10. Юрій С.М. Національний валютний ринок в контексті світового економічного простору. Фінанси України.- 2008.-№7.- С.51-55.

Одержано 14.05.10

УДК 574 (075.8)

О.Г. Філімоніхіна, магістр.

Кіровоградський національний технічний університет

Формування стійких фітоценозів з метою зменшення вірогідності процесів підтоплення

В статті розглянуто проблему підтоплення м. Кіровограда та запропоновано використання штучно створених фітоценозів для стабілізації водного балансу території.
підтоплення, фітомеліорація, транспірація

Підтоплення території м. Кіровограда є однією з важливих проблем, які суттєво впливають на соціально-економічний розвиток міста.

Внаслідок змін природної рівноваги у водному балансі територій та під впливом техногенних факторів, прогресує процес підйому рівня ґрунтових вод, що призвело до підтоплення значних територій у житлових та промислових зонах міста Кіровограда.

Основні шляхи вирішення проблем підтоплення територій - це інженерно-технічні та організаційні заходи. Але вони потребують значних капіталовкладень та не завжди є ефективними.

Окрім вищезгаданих заходів можливе використання штучно створених фітоценозів з метою стабілізації водного балансу територій.

Метою даного дослідження було обґрунтування можливості використання фітоценотичних угруповань з підвищеною транспіраційною здатністю для ліквідації та попередження процесів підтоплення міських територій, зокрема м. Кіровограда.

Для досягнення поставленої мети передбачалося вирішити наступні завдання: